

IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISH

Yokubjonov Sardorbek Sobitjon o'g'li

Stajyo'r o'qituvchi

Andijon mashinasozlik instituti, Andijon, O'zbekiston

Annotatsiya: Ushbu maqolada raqamli iqtisodiyotning zamonaviy dunyoda qo'llanilishi, shuningdek, uning ahamiyati va foydalanish imkoniyatlari muhokama qilinadi. Ushbu zamonaviy texnologiya qayerda va qanday qo'llanilishi, shuningdek, qanday maqsadlarda kerakligi tasvirlangan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, raqamli iqtisodiyot insonning kundalik hayoti uchun foydali vosita degan xulosaga kelish mumkin.

Kalit so'zlar: raqamli iqtisodiyot, mobil banking, raqamlashtirish, optimallashtirish.

Annotation: This article discusses the application of the digital economy in the modern world, as well as its importance and possibilities of use. It describes where and how this progress is applied, as well as for what purposes it is needed. Based on the results of the study, it can be concluded that the digital economy is a useful tool for a person's daily life.

Key word: digital economy, mobile banking, digitalization, optimization.

Raqamli iqtisodiyot tushunchasi

Hozirda raqamli iqtisodiyot kabi yo'nalish dolzarb muhokama mavzusi hisoblanadi. O'tgan yillar davomida mamlakatimiz rivojlanib, fuqorolarning turmush darajasini yuksaltirish, fuqoro va davlat o'rtasida bo'ladigan jarayonlarni soddalashtirish uchun turli shart-sharoitlar yaratilmoqda. Iqtisodni raqamlashtirishdek yangi texnologiyalar yanada yangi imkoniyatlarni ochib beradi.

Raqamli iqtisodiyot o'zi nima? Raqamli iqtisodiyot bu barcha ma'lumotlarni raqamli shaklda ko'rsatishdir. Ushbu texnologiya tashkilotlarda tuzilgan ko'rsatkichlar va ma'lumotlarni tez boshqarish imkonini beradi. Shuningdek, raqamli shaklda u yoki bu ma'lumotni, statistik ko'rsatkichlarni va boshqalarni topish osonroq.

Birinchi navbatda Internet hayotimizda paydo bo'ldi va u hozirda insonlarning hayot tarzini ajralmas bir qismiga aylanib ulgurdi. Buning yordamida odamlar u yoki bu ma'lumotni osn va tez toppish imkoniga ega bo'lishdi. Endi buning uchun kutubxonaga borish shart emas, barcha kerakli ma'lumotlarni yangi texnologiyalar yordamida topish mumkin. Hozirgi kunda uydan chiqmasdan istalgan mahsulotni xarid qilish mumkin. Buning uchun

biror ilovani o'rnatish yoki kerakli saytni ochib qidirayotgan maxsulotga buyurtma berishning o'zi kifoya. Ya'ni, bu yerda iqtisodiyot aralasha boshlaydi. Zero, har qanday mahsulot yoki xizmatni sotish va sotib olish iqtisodiy munosabatlardir.

Raqamli iqtisodiyot tushunchasini oddiy qilib aytganda bu Raqamli texnologiyalarga asoslangan xolda mahsulot va xizmatlarni yaratish, tarqatish va qo'llashga asoslangan iqtisodiy faoliyatdir. Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi avvalo quyidagi soxalarga tasir qiladi:

- kompaniyalarning ish shakli;
- fuqorolarning yashash tarzi, ta'limi shakli va mehnat faoliyati;
- davlat va fuqarolarning aloqa usullari, shu jumladan muhim xizmatlarni taqdim etish.

Ammo raqamlashtirish barcha soxalarda birdek jadallik bilan rivojlanib bormayotganini va bazi bir yo'nalishlarda raqamlashtirish tendensiyalari sustligini ko'rishimiz mumkin. Bular neft ishlab chiqarish, qishloq xo'jaligi va shu kabi soxalarga tegishli. Buning sababi shundaki, bu turdagi sanoatlar ancha katta va eski, shuning uchun u yerda yangi texnologiyalarni joriy etish qiyinroq. Ammo neft qazib oluvchi tashkilotlar bu masalaga jiddiy yondashdilar va ularning faoliyatini yaxshilaydigan yangi dasturlarni ishlab chiqishga kirishdilar. Ular vaziyatni tezda tahlil qilish va unga munosabat bildirish imkonini beruvchi aqlli quduqlarni ishlabchiqishdi. Buning natijasida kam energiya sarflab ko'proq neft qazib olishga erishildi.

Ushbu maqolada iqtisodiyotni raqamlashtirishning ijobiy va salbiy tomonlari ko'rib chiqamiz.

Iqtisodiyotni raqamlashtirishning ijobiy tomonlari.

Raqamli iqtisodiyot ko'proq qaysi yo'nalishlarda ishlatilinishi shuningdek qaysi sohalarda qo'llash mumkinligini ko'rib chiqsak.

Fuqorolar tomonidan eng ko'p qo'llaniladigan tizim bu onlayn xizmatlardir. O'zbekiston Respublikasida eng ko'p xizmatlarni o'z ichiga olgan davlat portallaridan biri bu my.gov.uz sayti xixsoblanadi. Ushbu portalda fuqorolar 402 xil turdagi xizmatlardan elektron ravishda foydalanishlari mumkin. Shuningdek xozirda O'zbekiston Respublikasida online bank xizmatlari tez rivojlanib bormoqda.

Raqamli iqtisodiyot shuningdek kichik va o'rta kattalikdagi kompaniyalar tomonidan keng qo'llanib kelinmoqda. Raqamli iqtisodiyotda kompaniyalarning faoliyat yuritishidagi eng muhim o'zgarishlardan biri bu samaradorlikning oshishi hisoblanadi. Bu ko'plab jarayonlarni avtomatlashtirish, dasturiy mahsulotlardan foydalanish va xodimlar

o'rtasidagi aloqani yaxshilash bilan bog'liq. Shuningdek yangi texnologiyalar kompaniyalarga o'z bozorlarini kengaytirish imkonini beradi ular ijtimoiy tarmoqlar, mobil ilovalar va boshqa raqamli aloqa kanallari yordamida keng ko'laamda maqsadli auditoriyaga to'g'ridan to'g'ri ta'sir qilish imkoniga ega bo'ldi.

Iqtisodiyotni raqamlashtirishning salbiy tomonlari

Imkoniyatlarning kengayishi bilan xavfning oshishi muqarrar. Biznesni raqamlashtirishning asosiy muammosi axborotning sizib chiqishi va bir qator sohalarda qonuniy cheklovlardir. Agar global iqtisodiyotni raqamlashtirishning kamchiliklari haqida gapiradigan bo'lsak, ular quyidagilar:

Firibgarlik uchun yangi imkoniyatlar. Ma'lumotlarni huquqiy, texnik, jismoniy va kriptografik tomondan himoya qilish orqali axborot xavfsizligini ta'minlash kerak.

Ishsizlik darajasining oshishi. Yangi mutaxassisliklar va ish o'rinlari paydo bo'lishiga qaramay, bir qator kasblarga talab yo'qolib borish natijasida yo'qolib bormoqda.

Texnologik bo'shliq. Ba'zida kerakli ishlanmalar yo'qligi sababli to'liq raqamli transformatsiyaga erishish imkoni yo'q.

Raqamli bo'linish. Hozircha hamma ham internetga doimiy kirish imkoniga ega emas yoki internet bilan ishlash saloxiyati xamma yoshdagi fuqorolarda bir xil emas, misol uchun kata yoshdagi fuqorolarga davlat xizmatlari uchun akkaunt yaratish ham muammodir.

Raqamli qaramlik. Internetdan faol foydalanish inson erkinligini cheklaydi. Uning shaxsiy ma'lumotlari mavjud bo'ladi, onlayn faoliyat va qiziqishlar kuzatiladi. Biror kishi biznes ob'ektiga aylanadi, uning biror narsaga ozgina e'tibori ishlatiladi, suiiste'molliklar kam uchraydi.

Xulosa

Iqtisodiyotni raqamlashtirish dolzarb va istiqbolli mavzu bo'lib, u ham ilmiy hamjamiyat, ham ishbilarmon doiralar hamda davlat idoralari e'tiborini tobora o'ziga tortmoqda. O'rganish jarayonida raqamli texnologiyalar iqtisodiy rivojlanish sur'atlarini sezilarli darajada tezlashtirishi, ishlab chiqarish jarayonlarini samaraliroq qilish va korxonalar xarajatlarini kamaytirishi mumkinligi ma'lum bo'ldi.

Shuningdek, raqamli vositalar va platformalar iqtisodiy o'sish va yangi bozorlarni yaratish, innovatsiyalar va yangi biznes modellarini rag'batlantirish uchun katalizator bo'lishi mumkinligini aniqladi. Shu munosabat bilan iqtisodiyotni raqamlashtirish sohasidagi tadqiqotlarni davom ettirish, uni baholash va tartibga solishning yangi uslub va yondashuvlarini ishlab chiqish,

iqtisodiyot sohasiga raqamli texnologiyalarni joriy etishga ko'maklashish muhim ahamiyatga ega.

Shunday qilib, iqtisodiyotni raqamlashtirish iqtisodiy rivojlanishni tezlashtirish va mamlakatning raqobatbardoshligini oshirish uchun katta imkoniyatlarga ega va uning keyingi rivojlanishi barqaror iqtisodiy o'sish va farovonlikni ta'minlashning asosiy omili degan xulosaga kelish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Gans, J. (2020). The Pandemic's Long-Lasting Effects on Our Work Lives. Harvard Business Review.
2. World Economic Forum. (2020). The Future of Jobs Report 2020. Retrieved from http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf
3. Евсюков В.В., Пышный А.И. «Цифровая экономика»
4. Информационные технологии в экономике [Электронный ресурс] : учеб. пособие / С. А. Вдовин
5. <https://gb.ru/blog/tsifrovizatsiya-ekonomiki/>